

Palijativno zbrinjavanje u Srbiji, strategija i podsticaji Evropske unije

Dr. sci. med. Zoran V. Čosić
Profesor Univerziteta

Palijativno zbrinjavanje je aktivna, sveobuhvatna briga o pacijentima čija je bolest neizlečiva. To je i pristup pacijetu, koji poboljšava njegov i kvalitet života njegove porodice, suočavanje se sa problemima koji prate bolest, koje mu ugrožavaju život, kroz prevenciju i otklanjanje patnje putem ranog otkrivanja, procene stanja kao i lečenja bola i drugih problema.

Cilj ovakvog pristupa u lečenju je pružanje fizičke, psihološke, socijalne i duhovne podrške.

Principi palijativnog zbrinjavanja ne razlikuju se od univerzalnih principa dobre kliničke prakse, ali je za stručno palijativno zbrinjavanje potrebno specifično znanje i posvećenost.

Broj ljudi kojima je potrebno palijativno zbrinjavanje stalno raste. Palijativno zbrinjavanje, u skladu sa pravom građana na zdravstvenu zaštitu, treba da bude integralni deo zdravstvenog sistema, a država nosilac odgovornosti da ono bude dostupno svima kojima je potrebno.

U skladu sa preporukama Saveta Evrope zdravstvena zaštita treba da ima za cilj da obezbedi pacijentu što je moguće veći osećaj komfora i ugodnosti, bez obzira na životnu dob, etničku pripadnost, ekonomski ili socijalni status i prirodu bolesti ili nemoći. Takođe, potrebno je dostizanje najvišeg mogućeg kvaliteta života pacijenta i njihovih porodica sve do samog kraja. Palijativno zbrinjavanje treba da afirmiše život, a na umiranje treba da gleda kao na normalan proces, jer ono ne treba da bude rukovođeno beznadežnošću ili fatalizmom.

Modeli pružanja usluga i finansiranja palijativne zaštite se razlikuju, ali su principi svuda isti. Integracija palijativnog zbrinjavanja u postojeće strukture zdravstvenog sistema i sistem zdravstvene zaštite potrebno je da bude u potpunosti sprovedena.

Zbrinjavanje se pruža na različite načine zavisno od toga šta je izvodljivo i šta je najdelotvornije. Ono što je delotvorno u jednoj zemlji, ne mora da bude nužno izvodljivo i u nekoj drugoj. Postoje različiti 'modeli zbrinjavanja, a izbor modela zavisi od potreba i raspoloživih resursa.

Potreba za palijativnim zbrinjavanjem je jedan od društvenih prioriteta čije rešavanje zahteva da država, u saradnji sa zdravstvenim radnicima i saradnicima, udruženjima, pacijentima i obrazovnim institucijama, razvija nacionalnu zdravstvenu politiku o palijativnom zbrinjavanju. Vlada Republike Srbije je usvojila Strategiju za palijativno zbrinjavanje još 2009. god. u skladu sa preporukama Komiteta ministara Saveta Evrope „REC 24“ (2003)“ koje se odnose na organizaciju palijativnog zbrinjavanja kao i u skladu sa preporukama evropske konferencije iz 2005. godine. Osnovna težnja Strategije je integrisanje usluga palijativnog zbrinjavanja u sistem zdravstvene zaštite, kao i dostupnost ove usluge širom Srbije.

Evropska unija je tokom poslednjih 13 godina namenila značajna finansijska sredstva za projekte razvoja palijativnog zbrinjavanja u Srbiji i sa Ministarstvom zdravlja Republike Srbije učestvovala u izgradnji kapaciteta specijalizovanih službi, nabavci opreme. Od marta 2011. do novembra 2014. godine EU je finansirala projekte kojima su sprovedeni parametri Strategije kroz tehničku pomoć radi primene evropskih standarda, obrazovanja, sprovođenje usluga i razvoja javne politike palijativnog zbrinjavanja.

U okviru projekata edukovano je preko 1200 zdravstvenih radnika, lekara i zdravstvenih saradnika iz oblasti palijativnog zbrinjavanja. Program je akreditovao Zdravstveni savet Srbije zasnovan na preporukama Evropske asocijacije za palijativno zbrinjavanje (EAPC). Jedan od specifičnih ciljeva projekta „Razvoj palijativnog zbrinjavanja u Srbiji“ je i uvođenje predmeta palijativna medicina na svim Medicinskim fakultetima u Srbiji po jedinstvenom kurikulumu (na medicinskim fakultetima u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i Kragujevcu). Uveden je izborni predmet osnovnih studija na Medicinskim fakultetima, master program na Državnom Univerzitetu u Novom Pazaru, ali kao i predmet Palijativno zbrinjavanje na višim medicinskim školama.

U Srbiji palijativno zbrinjavanje pruža i specijalizovana dobrotvorna organizacija Belhospice. U EU prepoznat je značaj razvoja nevladinog (NGO) sektora, što kroz regulativu, što kroz finansijsku potporu, u cilju daljeg razvoja ove grane zdravstvenog sistema.

Od usvajanja Akcionog plana 2009. godine do danas dosta je započeto, ali se može konstatovati da plan nije u potpunosti realizovan. 2013. godine, otvorena je prva jedinica za palijativno zbrinjavanje (PCU) u Srbiji. Prvobitno određen cilj da do 2015. godine bude ukupno 28 PCU-a nije do kraja ostvaren. Osoblje koje radi u novootvorenim PCU-ima i okolnim centrima primarne zdravstvene zaštite (koji pacijente upućuju na PCU) prošlo je značajnu obuku i steklo odgovarajuće kompetentnosti.

Sagledavajući probleme kroz koje Srbija u današnje vreme prolazi, broj i regionalnu zastupljenost kvalifikovnog kadra, potrebu da sistem funkcioniše optimalno, možemo doći do zaključka da je neophodna veća odlučnost države da pruži svu neophodnu pomoć i podršku daljem razvoju palijativnog zbrinjavanja.

U Srbiji je potrebno dodatno poboljšati i optimizovati uslove, standard boravka i zbrinjavanja korisnika. Neophodan je nastavak prilagođavanja postojećih i otvaranja novih jedinica palijativnog zbrinjavanja u skladu sa važećim preporukama uz poštovanje odgovarajućih neophodnih tehničko-tehnološki i gradjevinskih standard. Prilagođavanjem zakonskog okvira i početnom finansijskom podrškom, u Srbiji je potrebno podržati dalje osnivanje i razvoj organizacija iz NGO sektora koje bi se dugoročno dobrotvorno finansirale i koje bi delovale i radile u palijativnom zbrinjavanju kao važna karika.